

Sølvpriser og Møntvæsen.

Indledende Foredrag ved «Nationaløkonomisk Forenings» Møde
d. 22 Februar.

Af **M. Nathansen.**

Blandt alle de Omvæltninger paa det økonomiske Omraade, som de sidste Aar have medført, er der neppe nogen, som i højere Grad har lagt Beslag paa den almindelige Opmærksomhed end de stedfundne store Svingninger i Sølvets Værdi og navnlig det stærke Fald i Sølvpriserne, som vi have oplevet i Løbet af Aaret 1876. Spørgsmaalet om, hvorvidt man her har at gjøre med en af særlige Omstændigheder fremkaldt midlertidig Tilstand, eller der foreligger Grund til at vente en vedvarende Foringelse i det nævnte ædle Metals Værdi, og Spørgsmaalet om, hvorvidt ikke alle de Stater, der endnu have Sølv- eller dobbelt Møntfod, ville blive tvungne til at gaa over til den rene Guldmøntfod, har været underkastet en flersidig Drøftelse saavel i repræsentative Forsamlingers Forhandlinger som i særlige Kommissioner. Ligeledes er der i Løbet af de to sidste Aar baade paa Fransk, Engelsk og Tysk udgivet saavel videnskabelige som praktiske Undersøgelser desangaaende — en hel Literatur. Ret beset er det ikke saa underligt; thi man vil ikke kunne tænke sig mange Spørgsmaal, som mere

ægge Økonomerne til videnskabelig Undersøgelse, eller mere berøre Almenhedens Interesser, de Riges som de Fattiges. Enhver, der blot ejer saa meget som en Sølv-ske, har jo set sin Ejendom blive forringet med adskillige Procent — hvor meget have de herhjemme bedst faaet at føle, som ikke i rette Tid ifjor fik deres gamle Enkelt- og Dobbelt-Dalere ombyttede med ny Mønt og nu maatte nøjes med for de første at faa omtrent 1 Kr. 75 Øre og for de sidstnævnte 3 Kr. 50 Øre. Men det var ogsaa paa et af de for Sølvprisen mindst heldige Tidspunkter, at disse Transaktioner fandt Sted.

Man behøver ikke lang Overvejelse for at indse, hvilke Forstyrrelser i alle Handels- og Kreditforhold der ved de omtalte Svingninger i Sølvpriserne have maattet fremkaldes navnlig i de Lande, der endnu have Sølv som lovligt Betalingsmiddel i det ældre Værdiforhold mellem dette Metal og Guld. Som et betegnende Exempel skal jeg kun nævne de Kalamiteter, der heraf ifjor opstod for Østrig, hvis økonomiske Nød, der nu varer paa fjerde Aar, forøgedes derved, at de dalende Sølvpriser ikke blot direkte i høj Grad trykkede Prisen paa de østrigske Stats- og Jernbanepapirer, hvis Renter erlægges i dette Metal, men indirekte fremkaldte den voldsomste Baisse derved, at de udenlandske Ihændehavere, af Hensyn til det truende Tab paa deres Sølv-Kupons, søgte at kaste alle østrigske Papirer af den nævnte Art tilbage til Emissionslandet, og dette i sin Pengetrang ikke formaaede at optage dem. Man gjør sig næppe noget Begreb om den Misere, som herved fremkaldtes i Østrig; man opgav saa at sige Ævret, og de ledende Organer i Pressen levede mellem de misligste Skildringer af Nutiden, de mest nærgaaende Bebrejdelser mod Fortiden, fordi man ikke

havde ordnet sine Valuta-Forhold i rette Tid, og dybe Hjertesuk og indtrængende Forlangender om at faa iværksat en Forandring, inden den blev saa at sige umulig eller ødelæggende for Landet.

At lignende Forstyrrelser paa Grund af de dalende Sølvpriser ogsaa maa opstaa i de internationale Handelsforbindelser, er en Selvfølge. Det er et forlængst rejst Spørgsmaal, om saadanne Ulemper ikke kunde og burde søges fjernede ved en for alle Lande fælles international Møntfod. Hvis en saadan kunde naaes, vilde det sikkert være i Alles velforstaaede Interesse. Jeg skal, uden at ville fordybe mig i Sagen, henviser til de Udtalelser til Gunst for en saadan Ordning, der fremsattes paa det tredje skandinaviske nationaløkonomiske Møde 1872 af Professorerne Broch fra Kristiania og W. Scharling. Den Sidstnævnte fremdrog navnlig et godt Argument af den ældre engelske Møntkommissions Betænkning, der oplyste, hvilket Skaar det gjorde i de engelske Fabrikanters Handel med Italien og Nordamerika, at den engelske Møntfod var forskjellig fra de i disse Lande gjældende, hvilket bevirkede, at Kjøberne foretrak f. Ex. Frankrigs Fabrikater, uagtet disse maaske i Virkeligheden vare dyrere, men man forstod de der noterede Priser uden særlig Udregning.

Spørgsmaalet om en international Overenskomst som den her nævnte har i 1867, da Verdensudstillingen satte alle Kulturstater paa denne Side og hinsides Oceanet Stævne, været forhandlet paa en Kongres, der efter den franske Regerings Initiativ samledes i Paris. Der var to Aar iforvejen dannet en saakaldt latinsk Møntkonvention mellem Frankrig, Italien, Schweiz og Belgien, og det var Hensigten, at denne, naar man først var

blevet enig om et fælles Grundlag, skulde omspænde hele Verden. Der opnaaedes imidlertid paa Kongressen kun Enighed om Ønskeligheden af, at en Ordning som den tilstræbte burde baseres paa den rene Guldmøntfod; men om Vægtenheden kunde der ingen Samstemning tilvejebringes, navnlig fordi hverken England eller Amerika viste sig tilbøjelige til at ville forlade deres med alle Tilstande og Forhold i Landene sammenvoxede Møntsystemer. Tyskland indtog en tilbagetrukket Stilling, og kun Østrig-Ungarn viste sig mere beredvilligt til at forberede en Tilslutning til det latinske Møntforbund.

Der er Intet, der lader formode, at Chancerne for en saadan international Ordning nu skulde stille sig gunstigere. Tvertimod tyde de Forandringer, der siden ere foregaaede i Møntvæsenet, og ved hvilke Tyskland har valgt sit og de skandinaviske Lande deres System, ikke paa nogen Bestræbelse hos Statsstyrelserne efter at naa en international Ordning, om denne end vedblivende navnlig i England og Amerika har fundet varme Talsmænd. Hvad særlig den latinske Møntkonvention angaaer, da er den Maade, hvorpaa den — hvad vi senere ville faa at se — har bestaaet sin Prøve, ingenlunde saa heldig, at der deri skulde ligge nogen Opfordring for andre Stater til at slutte sig til den. Vi herhjemme have god Grund til at glæde os over baade, at vi have faaet Guldmøntfoden, og at vi fik den indført paa et saa gunstigt Tidspunkt og gennemført saa heldigt, som Tilfældet har været. At der kan klæbe enkelte Mangler ved den, er jo kun en Skjæbne, som den deler med ethvert Menneskeværk; men disse Mangler maatte være meget store og meget iøjnefaldende for at kunne komme i Betragtning ligeoverfor de Skjær og Farer, som vi have

undgaaet ved ikke at være blevne staaende ved Sølv blot et Aar længere, end Tilfældet har været.

Uagtet vi herhjemme saaledes for vort eget Møntvæsens Vedkommende ere komne i Havn, har Sølvspørgsmaalet derfor ikke tabt sin Interesse for os, baade fordi der i denne Henseende maa være en vis solidarisk Forpligtelse mellem alle Lande, og fordi der her som andetsteds jo findes betydelige Værdier af Sølv i anden Skikkelse end som Mønt.

Vi skulle nu se, hvorledes Forholdet mellem Guld og Sølv har været i en Række Aar, og hvorledes det er for Øjeblikket, samt hvilken Indflydelse dette indbyrdes Forhold har haft paa Ordningen af de forskjellige Staters Møntvæsen.

I en tidligere Periode troede man, at Forholdet mellem Guld og Sølv i Oldtiden havde været som 10:1. De i den nyere Tid stedfundne omfattende Undersøgelser af de Gamles Møntvæsen have imidlertid berigtiget denne Antagelse og med overbevisende Data godtgjort, at Oldtidens Norm for Værdiforholdet mellem de ædle Metaller var $13\frac{1}{2}$ Vægt Sølv for 1 V. Guld. Beviser herfor finde vi i de ældste persiske Guld- og Sølvmonter. Herodot skriver ogsaa udtrykkelig, at Inderne ikke som de andre Nationer erlagde deres Tribut aarlig til Perserkongen i Sølv men i Guld, nemlig 360 Guld Talenter til en Værdi af 4680 evbøiske Sølvtalenter, ved hvilke Beregninger han saaledes med et rundt Tal sætter 1 Talent Guld lig 13 Talenter Sølv. Som Professor Soetbeer anfører i en af ham i 1875 skreven interessant Afhandling «die Werthrelation der Edelmetalle»^{*)}, kan det

^{*)} Hirths «Annalen des deutschen Reichs».

angivne Værdiforhold mellem de ædle Metaller med Sikkerhed føres langt længere tilbage i Oldtiden. I Fundamenterne til Paladset Khorsabad, som blev opført af Sargon, Sanheribs Fader, i Aaret 708 før vor Tidsregning, har man for nogen Tid siden fundet Etalons i Guld og Sølv, der ere bedækkede med Kileskrift og umiskjendeligt angive et Værdiforhold af $1 : 13\frac{1}{3}$. Naar man tager Stabiliteten af saadanne Forhold i Orienten i Betragtning, saa kan det forudsættes, at man formodentlig Aarhundreder tidligere, efter at Fønicierne havde begyndt med deres Tarsis-Skibe at sprede enorme Masser spansk Sølv over Forasien, har haft det samme Værdiforhold gjældende mellem Guld og Sølv. En lærd tysk Forsker J. Brandis har med stor Skarpsindighed bestræbt sig for af Hieroglyf-Indskrifterne i Karnak, som angive Kong Thutmasis' Tributlister, at gjøre det sandsynligt, at man allerede endnu langt tidligere, nemlig i det 16 Aarhundrede før Kristus, har haft gjældende i Syrien en regulær Dobbeltmøntfod med Forholdet $13\frac{1}{3} : 1$ mellem Guld og Sølv. Det fejler næppe, at disse historiske Notitser ikke blot have Betydning for Oldgranskere, men at det ogsaa vil have sin Interesse for mange Andre, der nu Dag for Dag med spændt Opmærksomhed følge Sølvpriserne i Londons Kursseddel, at erfare, at man af Grundstenen i et gammelt assyrisk Palads har kunnet godtgjøre, hvorledes man for Tusinder af Aar siden behandlede dette Spørgsmaal med største Omhyggelighed.

I Oldtiden kunne vi saaledes sætte det i Aarhundreder bestemte almindelige Værdiforhold mellem Guld og Sølv til $1 : 13\frac{1}{3}$, og det samme Forhold gjaldt i Grækenland, Ægypten og Italien — naar enkelte ved ganske særlige

Begivenheder fremkaldte ekstraordinære Forhold undtages — uden større Afvigelser, der højst faldt til 1:12 og steg, mod Slutningen af det romerske Riges Bestaaen, til 1:14,4. I Middelalderen gjaldt som Regel Forholdet 1:12; senere begyndte Guldets Værdi at synke, og det var ved Amerikas Opdagelse kun $10\frac{1}{2}$ —11 Gange saa stor som Sølvets. Dette var det almindelige Forhold, men det er en Selvfølge, at det paa Grund af Tidens mangelfulde Kommunikationsmidler, Møntvæsenets uregelmæssige Beskaffenhed og Experimenteringer samt den Omstændighed, at man paa den Tid ikke tog det saa nøje med smaa Afvigelser i Lødheden, ikke gjaldt som saadan Norm som i vore Dage den i London pr. Unze Standard noterede Pris, der er afgjørende for Værdiforholdet paa hele Verdensmarkedet.

I de første tredive Aar efter Amerikas Opdagelse fik denne Verdensdels umaadelige Sølvrigdom endnu ingen Indflydelse paa Værdiforholdet mellem de ædle Metaller, idet der først efter Mexikos Erobring begyndte at strømme amerikansk Sølv til Evropa. I den første Fjerdedel af det sextende Aarhundrede var det navnlig det store Udbytte af de böhmiske og sachsiske Sølvgruber, der gjorde det muligt, at man kunde forøge de kontante Omløbsmidler i Evropa betydeligt. I det nævnte Tidsrum førtes der næsten kun Guld fra Amerika til Spanien. Først fra Aaret 1557, efter at man i Sølvminerne i Peru og Mexiko havde lært at anvende den langt billigere Sølvindvinding ved Amalgamering, begyndte den store Indstrømning af Sølv til Evropa. Fra denne Tid, altsaa omtrent fra Midten af det 16 Aarhundrede, begyndte Sølvets Værdi at dale indtil Udgangen af det 17 Aarhundrede, da Forholdet mellem Guld og Sølv var blevet omtrent

som 1 : 15. Paa dette Standpunkt holdt Prisen sig indtil omtrent 1850, da der indtraadte en Forandring ved Opdagelsen af de rige Guldlejer i Kalifornien og Avstralien, som kastede Guldets Pris i en dog kun mindre Grad. Da der i Begyndelsen af Halvfjerdserne blev opdaget store rige Sølvminer i Nordamerika, og Tyskland og Skandinavien gik over til ren Guldmøntfod, begyndte Sølv imidlertid igjen at dale. I 1874 sank Værdiforholdet mellem Guld og Sølv til 1 : 16,80 med en Sølvpris af $57\frac{11}{16}$ d. pr. Unze Standard. I 1875 havde Sølvet vedvarende en nedadgaaende Tendens og var ved Begyndelsen af 1876 naaet ned til 55 d (et Forhold til Guld som 17,14 : 1). Men end ikke herved blev det staaende; i de første Maaneder af 1876 gik Sølvet ned til $52\frac{5}{8}$ d., ja en kort Tid senere endog 47 d. pr. Unze. I Aarets Slutning hævede det sig atter rask, og denne Opgang fortsattes i Begyndelsen af 1877, da man naaede en Sølvpris af 58, men derfra er det atter gaaet ned til 56, som er Dagens Notering i London.

Det var ikke saa underligt, at den stærke Nedgang i Sølvpriserne, selv bortset fra deres direkte Følger for Handel og Vandel, maatte vække den største Opmærksomhed og fremkalde det Spørgsmaal: Hvor er Grænsen? At der vilde komme en Tid, da Sølvpriserne maatte dale stærkt, var ikke noget Nyt. Det har allerede for over halvfjerdssindstyve Aar siden været forudsagt af den fremragende Lærde Alexander Humboldt. Da han havde gjennemrejst den største Del af den nye Verden, blev han slaaet af det umaadelige Kvantum Sølv, som der kunde produceres. Rigeligheden af Sølv er her saa stor, skrev han, at naar man kun tager Hensyn til de Miner, som endnu ere ganske urørte eller ikke i videre Grad

bearbejdede, fristes man til at tro, at Evropæerne kun lige ere begyndte at nyde af det uudtømmelige Fond af Rigdomme, som den nye Verden er i Besiddelse af*). Og Humboldt havde dog ikke fjerneste Anelse om den rige Comstock Mine eller de mange andre i den nyere Tid aabnede Miner, hvis Udbytte de omfattende Jærnbaneanlæg give hurtig og let Adgang til at naa Verdensmarkedet. Ligesaa lidt som Humboldt havde en anden Lærd, Mr. Saint-Clair Duport, der kom fyrretyve Aar senere, nogen Anelse om disse nye Miner, og dog skrev han efter lang grundig Undersøgelse og Studium af de paagjældende Forhold: «Der vil komme en Tid, hundrede Aar før eller senere, da Produktionen af Sølv ikke vil blive begrænset af andre Hensyn end Hensynet til dets synkende Værdi**).

Det var denne Tid, som Mange troede nu var kommen, og i hele den civiliserede Verden rejstes det brændende Spørgsmaal af Læg og Lærd, af Handelsmænd og Professorer. Mest følte naturligvis Bevægelsen i de Lande, der endnu havde Sølv- eller dobbelt Møntfod, og hvor den ogsaa særlig er bleven drøftet i de lovgivende Forsamlinger og Kommissioner, samt har indvirket direkte paa de hidtil bestaaende Møntforhold. I England blev der af Hensyn til Ostindien nedsat en Kommission for at tage under Overvejelse og afgive Beretning om Sølvets faldne Værdi etc.***).

*) Se Michel Chevalier *Le système Monétaire* i «Revue des deux Mondes» for 1 April 1876.

***) Se sammesteds.

***) Resultatet af denne Kommissions Virksomhed foreligger i: Report of the select Committee appointed to consider and report upon the causes of the depreciation of the price of Silver etc. etc. (London 1876.)

Man vil ved det foreliggende Spørgsmaals Besvarelse gjøre vel i at erindre, at i en svunden Tid, da Stats- og Samfundslivet stod paa et allerede udviklet Standpunkt, men der vel endnu ikke herskede nogen særlig forfinet Kultur, blev f. Ex. ogsaa Kobber betragtet paa samme Maade som Sølv. Men senere har Kobber paa det Omraade, hvor det da herskede, mistet sin Betydning og er sunket ned til almindelige Metaller Klasse. Hvor ny og uhørt Mange i Øjeblikket kunne finde Tanken om, at noget Lignende skulde kunne ske med Sølv, saa viser det sig dog, som nævnt, at saadanne Omvæltninger tidligere have fundet Sted paa Metalomraadet, og der er jo Intet til Hinder for, at de samme Aarsager atter kunne medføre de samme Virkninger. Det er jo i og for sig betegnende nok, at man i det Hele har kunnet opkaste det Spørgsmaal, om der virkelig ikke for Øjeblikket er Fare for, at paa Metalmarkedet den ene af de to Magter, som hidtil i Fællesskab have behersket Verden, vil, hvad der jo maatte blive en Konsekvens af Sølvets nye Stilling, fortrænge det andet fra Herredømmet.

Man maa imidlertid heller ikke glemme, at det ikke er mer end en Menneskealder siden de Grundpiller, paa hvilke Guldets Herredømme hvilede, syntes at skulle blive rokkede. Da ved Udgangen af Fyrretyverne de kaliforniske og avstralske Guldmarker blev aabnede, hørte man advarende Stemmer, som spaaede, at der vilde indtræde en dyb Forstyrrelse i det hidtilværende Gjensidighedsforhold mellem de ædle Metaller, og man raadede Folkene til at tage sig ivare for Guldets Værdiforringelse. Det er nu en given Ting, at de, der den Gang talte saaledes, tog fejl, og det ligger derfor nær at møde dem, som nu tale om Sølvets synkende Værdi paa Grund af den stærke

Produktion, med den Indvending, at de ikke ville faa mere Glæde af deres Spaadomme end hine. Men fordi man én Gang har taget fejl, derfor er det jo ikke sagt, at man altid vil gjøre det. Det laa virkelig paa det angivne Tidspunkt nær at antage, at den hurtigt stigende Produktion af Guld vilde formindske detses Værdi i Forhold til Sølv og andre Gjenstande. Naar det alligevel ikke er sket, saa synes dette tydeligt at vise, at Guldets Kald til at være Verdensmetal er urokkeligt. Hvis dette dets Kald ikke havde været saa dybt rodfæstet i alle den nuværende Civilisations Livsbetingelser, vilde det ikke have kunnet bestaa Prøven saa sikkert. Man har beregnet, at i de første fire Aar efter Opdagelsen af Minerne i Kalifornien og Avstralien var den aarlige Guldproduktion fire Gange saa stor som i den nærmest foregaaende Periode af samme Varighed. Desuagtet veg i den Tid Prisen for Guld i Forhold til Sølv næppe to Procent*).

Lad os hermed sammenligne Aarsagerne og Virkningerne ved den nuværende Omvæltning. Den engelske Parlamentkommission har omhyggeligt beregnet, hvor meget Tilbudet af Sølv voxede i Aarene 1871—75. Den har herved ikke blot medtaget Udbyttet af de nyopdagede amerikanske Bjergværker, men ogsaa de Forraad, som Tyskland, Holland og Skandinavien har skilt sig af med, og endelig det indiske Riges mindre Forbrug. Det samlede Resultat heraf for de fire Aar er, at Totalbeløbet naar omtrent 74 Millioner Lstr. Naar man sammenligner dette Facit med Sølvproduktionen i de fire

*) Ludvig Bamberger: •Die Entthronung eines Weltherrschers• (•Deutsche Rundschau• for Oktbr. 1876. Flere af de følgende Data ere hentede derfra).

foregaaende Aar, viser der sig noget over en Fordobling. Men nu Virkningerne! Medens den firedobbelte Produktion af Guld kun forbigaaende trykkede dette Metal to Procent, medførte Fordoblingen for Sølvets Vedkommende et Fald, der en Tid endog var tyve Procent. Og vel at mærke vil man næppe kunne med Rette sige, at den moralske Indflydelse, der er en saa væsentlig Faktor, har gjort sig mere gjældende i det ene end i det andet Tilfælde. Den Sensation, der i sin Tid vakte i hele Verden ved de fabelagtigt lydende Beretninger fra Kalifornien og Avstralien, egnede sig snarest mere til at øve en stærk Virkning paa den menneskelige Indbildningskraft, end Tilfældet har været med den stigende Sølvproduktion, Indiens aftagne Forbrug og den allerede længe forberedte og ventede Plan om Afskaffelsen af Sølv møntfoden i Tyskland.

De anførte Iagttagelser tale for den af Flere fremsatte Anskuelse, at enhver Forøgelse af Guldforraadet med Lethed optages af Forbrugen, fordi denne ved den stigende Civilisation føler en tiltagende Trang til dette Materiale, men at derimod enhver Tilvæxt af Sølv bereder Markedet Vanskeligheder, fordi den aftagende Trang dertil stedse gjør Anbringelsen vanskeligere og vanskeligere.

Den engelske Kommission udtaler sin Erkjendelse heraf i følgende Ord: «Den Slutning synes retfærdiggjort, at et Tilbageblik paa det gjensidige Forhold mellem Guld og Sølv i den forløbne Tid giver Bevis for, at Faldet i Sølvprisen ikke fremkommer ved en umaadelig Produktion af Sølv i Sammenligning med Guld. Den faktisk bestemmende Grund ligger snarere i den forandrede Brug, der bliver gjort af de to Metaller. Guld er i det Hele

kommet mere i Brug end tidligere, og der har i Virkeligheden i mange af de Lande, som anvende Guld og Sølv, fundet et totalt Omslag Sted i deres Handelstilstand og Stilling. Argumenter, der have støttet sig til det relative Udbytte af Guld- og Sølvbjergværkerne, har derfor draget meget vildledende Opfattelser efter sig.»

Som allerede omtalt har Kommissionen dog, for at konstatere Faktum, underkastet Sølv-Produktionen en nøjagtig Undersøgelse, og navnlig henvendt sin Opmærksomhed paa den sydvestlige Del af de forenede nord-amerikanske Stater, hvor de nye store Sølvværker findes. I Aarene 1859 til 1860 figurerede Amerikas Produktion endnu med Tal som en halv Million Kroner; i Aaret 1867 sprang den op til 7, i Aaret 1876 var den anslaaet til omtrent 200 Mill. Kroner. Imidlertid er der i afvigte November Maaned i et Brev fra San Francisco til Times, som har vakt en Del Opsigt, blevet fremsat en Anskuelse om, at Sølvproduktionen for 1876 vilde blive langt mindre end antydet*) og at den næppe vilde voxe videre i de følgende Aar.

Af langt større Betydning for det Spørgsmaal, som vi her beskæftige os med, er, hvad Kommissionen jo ogsaa fremhæver, den forandrede Brug af de to Metaller.

For at kunne forstaa den Bevægelse, som der her ved sigtes til, maa man kaste et Blik paa den Retning, i hvilken Menneskehedens hele Udvikling gaar, og som er at forfine Tilværelsen. Det er Forfinelsen i Livets og Tænknings Sædvaner, der, som Ludvig Bamberger udtrykker sig, mødes for efterhaanden at grave en Grav for

*) Dette har bekræftet sig ved de officielle Oplysninger om Udbyttet, som nu foreligge.

Sølvets Selvherredømme. De Bestræbelser, som gaa i Retning af at forfine alle Legemer, medføre ogsaa, at man stræber at afpasse alle mekaniske Redskaber efter Menneskenes forfinede Nerver, Muskler og Lemmer. Som Exempler kunne nævnes Harnisk, Hjælm, Sværd, Armbrøst og Hagebøsse. Endvidere: det tynde Jærn afløser den tunge Sten og de tykke Bjælker. Overalt gjør Maskinkraften en overordenlig Anvendelse af Muskelkraften undværlig. Hvad Mennesket bærer paa sit Legeme, vejer næppe det Halve mod, hvad der var Tilfældet i forrige Aarhundrede. Det gjælder Lommeknive som Lommeure, det Tøj, hvoraf vore Klæder syes, og det Læder, hvoraf vore Støvler fabrikeres. I de moderne Lommer er der ikke mere Plads til en tidligere Tids store Gadedørsnøgler, der til Nød ogsaa kunde bruges som Angrebs- og Forsvarsvaaben; de vidt fremskredne Englændere have allerede for en Menneskealder siden reduceret det nævnte Rekvisit til samme Omfang som en stor Urnøgle. Man sammenligne f. Ex. en Paraply eller en Tegnebog fra Nutiden med deres halvhundred Aar gamle Forgængere!

Paa lignende Maade hænger det sammen med det Fortrin, som Nutiden giver Guldmønt fremfor Sølvmønt. Attraaen derefter voxer med Kulturens Fremskridt og det saa meget mere, som Priserne for Arbejde og Næringsmidler stige. Bortset fra enkelte sjældnere Epoker i Verdenshistorien, i hvilke der paa Grund af særlige Begivenheder kan iagttages en Tilbagegang eller en Stilstand, viser en Sammenligning af Pristabellerne, at enhver følgende Periode har givet mere Metal for det samme Kvantum Arbejde eller Korn end det foregaaende.

Samtidig med Prisernes Stigning og de deraf fremgaaende Fordringer til Mønterne samt Trangen til lettere

og bekvemmere Utensilier, er der endnu et tredje Moment, som virker for Sølvets Afløsning ved Guld. Mennesker og Ting adlyde den ved Opfindelserne stedse mer og mer nærrede Drift til at forandre Opholdssted. Rejsende ligesom Varer gjennemile Verden i alle Retninger fremkalde en Pengestrømning, som snart gaar i samme snart i modsat Retning, men altid kræver en saa vidt dreven mekanisk Forfinelse af Pengecirkulationen som mulig.

Det er Trangen til en let og lidet omfangsrig Mønt, som har bidraget væsenlig til at skyde Sølv til Side og sikre Gullet det fremadskridende Samfunds Forkjærlighed. Dog kunde dette ikke ene udsætte de to Metaller ligeberettigede Stilling for Fare. Denne opstod først, da man begyndte en nøjere Undersøgelse af Problemet for denne Ligeberettigelse. Og dette er det, som er sket i den nyeste Tid. Vel skyldes denne Bevægelse en Medvirkning af ydre Omstændigheder, men den er dog væsenlig fremgaaet af den økonomiske Tænkningens Udvikling. At der kunde finde Svingninger Sted i det gjensidige Værdiforhold mellem de to Metaller, har man altid været sig bevidst, og der er blevet givet en Mængde Love og Anordninger, der forandrede og ordnede det lovbundne Forhold imellem dem. Men først fra Slutningen af det attende Aarhundrede daterer sig det Spørgsmaal, om det overhovedet er tilstedelig at træffe en saadan Bestemmelse for at opnaa en ligeberettiget Circulation. Æren for først at være trængt tilbunds i Sagen tilkommer den franske Revolutionstids Lovgivere. Mirabeaus Betænkning af 12 December 1790 behandler Spørgsmaalet med et Mesterskab,

som endnu den Dag i Dag vækker alle Sagkyndiges Beundring.

Opmærksomheden blev imidlertid i den første Del af indeværende Aarhundrede bortledet fra det med megen Skarpsindighed rejste Spørgsmaal, idet der kom en Periode med mindre Svingninger imellem de to Metaller, hvilken først blev pludselig afbrudt ved den oftnævnte Opdagelse af de kaliforniske og avstralske Guldminer. Men de herfra udstrømmende Skatte gav kun middelbart et Stød til Løsningen af det egenlige Problem. Det første Indtryk førte til, at man ensidig raabte paa Afskaffelsen af det ene Møntmetal, Guldet, fordi man frygtede for, at det vilde synke altfor meget i Værdi. Men da Videnskaben her blev mødt af de forskjellige Kjendsgjæringer, som snart bekræftede, snart svækkede hverandre, saa opstod der herved en Tankeudvikling, hvilken det alene maa tilskrives, at der for første Gang i den historiske Tid paa praktisk Maade blev forelagt hele den civiliserede Verden det Spørgsmaal: om man fornuftigvis kunde bruge begge Metaller ved Siden af hinanden til Mønter. Paa enhver Plet af den civiliserede Jord, hvor de to Metaller mødes, blusser Striden op i stærkere og stærkere Flamme om, hvorvidt ikke det ene af dem maa vige for det andet, og i samme Øjeblik, som dette Spørgsmaal kan blive endelig afgjort, vil det ogsaa staa fast, hvilket af de to Metaller der som det svageste maa vige Pladsen for det andet. Med andre Ord: den stadige Kamp, som Møntlovgivningen har ført for paa en kunstig Maade at sætte Værdiforhold mellem de to Metaller, for hvilke de værdibestemmende Faktorer ere forskjellige og idelig skifte, synes nu at have naaet en afgjørende Krise. Udgangen af denne vil faa en

gjørende Betydning for Anvendelse af Sølvproduktionen og altsaa for Sølvets Pris. Hidtil er det gaaet Sølvet stærkt imod. Den ene Fæstning efter den anden har strøget Flaget, den mest haardnakkede Modstand har mange Steder maattet bøje sig, saa at Tilhængerne af den rene Guldmøntfod allerede betragte Sagen som fuldstændig afgjort i deres Faveur, og Slaget for vundet.

Saavidt er det dog endnu ikke kommet, som vi senere ville komme til at se, navnlig er der i den sidste Tid hinsides Atlanterhavet opstaaet en Bevægelse for en dobbelt Møntfod, som mulig vil kunne faa megen Betydning.

For Evropas Vedkommende er Interessen navnlig rettet paa, hvorledes det vil gaa med den latinske Møntkonvention, der, som allerede anført, med et Værdiforhold mellem Sølv og Guld af $15\frac{1}{2} : 1$ stiftedes i 1865 og gjælder til 1880. Selvfølgelig er Frankrig det toneangivende Land. Her har Møntfods-Kampen saa at sige intet Øjeblik hvilet i en længere Aarrække. Der har været nedsat flere Møntkommissioner, som med Flertal har vedtaget Guldmøntfoden, men Forsvarerne af den dobbelte Møntfod, baade de, der ere det af Overbevisning og de, der ere det for Fordelens Skyld, have hidtil stadig formaaet at opretholde den. Efter den sidste store Krigs Afslutning, da Sølvpriserne begyndte at dale, befandt Frankrig sig i en Møntforfatning, som Krigen havde skabt, nemlig med Noter, der havde Tvangskurs. De første stærke Rystelser i Sølvpriserne kunde allerede af den Grund ikke blive følelige der i Landet, fordi Krigsskadeserstatningen efter Fredstraktatens Ordlyd kunde udredes og for en stor Del ogsaa blev udredt i Sølv mønt. Efter at denne Operation var afviklet, og Vexelkursen atter gav

Anledning til Metalindførsel til Frankrig, var det naturligt, at Forretningsfolk fortrinsvis anvendte det billige Sølv fremfor Guld. Da Banken ikke kunde nægte at udlevere Noter for Sølv, saa er Følgen heraf bleven, at dens Forraad heraf er voxet i en anselig Grad*).

Af den latinske Møntkonventions Stater følte Schweiz de største Ulemper af de forandrede Forhold. Da man her ikke havde et med Tvangskurs opererende Bankinstitut, saa begyndte man snart i den daglige Handel at føle Trykket, idet alle Guldmønter forsvandt af Cirkulationen. Dette Land tog derfor Initiativet til at faa sammenkaldt et Møde af den latinske Møntkonventions Stater. Dette Møde fandt Sted i Slutningen af 1873, og Schweiz fremsatte her Forslag om, at Konventionen skulde gaa over til den rene Guldmøntføds. Forslaget blev ikke vedtaget, men man valgte Frankrigs Forslag som Mellemsvej, nemlig at indskrænke det Beløb Sølv, som det skulde være tilladt hver Stat at udmønte. Denne Ordning kom kun en Del af den franske Mønts privilegerede Kunder til Gode. Hvad vilde det nemlig sige, at Frankrig skulde i Aaret 1874 have Lov til at lade udmønte 60 Mill. Fr. Sølv? Ikke Andet end, at den franske Mønt mod den sædvanlige Møntningsafgift skulde være forpligtet til at udmønte den ene eller den anden

*) I de fire Aar, som endte med 31te Decbr. 1875, modtog Frankrig fra Udlandet 837 Mill. Francs mere, end det udførte, mod 271 Mill. Fr. i de foregaaende fire Aar, og mod et endnu langt mindre Beløb i de næstforegaaende fire Aar.

I 1871 havde den franske Bank liggende 70—80 Mill. Fr. i Sølv-Femfrancsstykker. I April 1876 var dette Beløb steget til 540 Millioner. Samtidig er Sølvmøntcirkulation i Landet voxet til 15—1600 Mill. Fr.

(Michel Chevallier: La Dépréciation de l'Argent.
 Augustheftet 1876 af •Revue des deux mondes•.)

Forretningsmands Sølvbarrer til Femfrancsstykker. Den paagjældende Operation bestod nu deri, at han ved Hjælp af de faldne Sølvpriser købte sig Materialet til et Sølv-Femfrancsstykke for $4\frac{3}{4}$ Fr. Guld, og mod en Godtgjørelse af ikke fuldt 4 Centimer lod deraf udmønte et Femfrancsstykke for ved den første den bedste Lejlighed at ombytte fire af de nye Sølvmonter for et Guld-Tyvefrancsstykke. Profiten, 20 Centimer eller 4 pCt., gik i den private Mands Lomme, og det Offenlige maatte betale Gildet, idet de værdifuldere Monter bleve afløste af mindre værdifulde. Italien og Belgien foretrak at lukke deres Møntanstalter for Private og lade Staten selv tjene ved Udmøntningen af den paa dem faldende Del af Sølv. I 1875, da Konventionen paany holdt Møde, kunde Schweiz heller ikke faa sin Vilje sat igjennem, ja man forhøjede endog igjen Beløbet af det Sølv, som det tilstededes hvert Land at udmønte. I 1876, da Sølv var dalet yderligere og stod 11 pCt. under den Pris, som var sat ved Konventionens Afslutning, fandt Handelskammeret i Paris sig foranlediget til paa Grund af dette Misforhold at indgaa til Regeringen med en Petition om Standsning af Sølvudmøntning, og da der ogsaa blev anmeldt en Interpellation (af Parieu) i Senatet, skyndte Regeringen sig med at forekomme Oppositionen. Finansminister Léon Say tog selv Initiativet til (efterat en ny Konventions-Konference var sluttet med Vedtagelse af en lille Nedsættelse af Sølvudmøntnings-Beløbet) at fremlægge et Lovforslag, der bestod af en Paragraf, saalydende: «Prægningen af Sølv-Femfrancsstykker kan ved Dekret indskrænkes eller suspenderes.» Lovforslaget blev vedtaget, og Regeringen benyttede sig strax deraf. Foreløbig har dette dog

ikke haft praktisk Betydning, da der, allerede den Gang Loven vedtoges, var udstedt Adgang til Udmøntning (Bons de monnaie) for 54 Mill. Sølv i 1876 og 27 Mill. i 1877.

Derimod synes Vedtagelsen af Loven af 1876 at maatte paabyde den franske Regering en forandret Holdning i Møntspørgsmaalet, naar dette kommer for igjen. Det vil næppe blive muligt for Frankrig, naar Tvangskursen paa Noter ophæves, og én Gang maa man vel komme dertil, at hævede den nu etablerede Mellemtilstand. I saa Fald vilde Banken nemlig ved Indløsningen enten give Sølv, og der vilde blive betalt Præmie for Guld, eller ogsaa vilde Banken betale med dette Metal, og Enden vilde da blive, at Banken blev belemret med Masser af Sølv og derved for sine Noter fik en Metalbeholdning, som var 10—20 pCt. mindre værd end disse. For at gjøre Ende herpaa, synes der ikke at staa andre Udveje aabne end enten at lade Sølv møntfoden ophøre eller bibeholde den dobbelte Møntfod med et nyt Værdiforhold mellem Sølv og Guld. Den sidste Udvej vil ganske vist være forbunden med særlige Vanskeligheder, naar man betænker, at vi i Løbet af tre Aar have set Sølv falde fra 60 til 47 d og snart stigende, snart igjen faldende avancere til 52, 54 og 58 og igjen synke til 56. Ikke desto mindre har Tilhængerne af den dobbelte Møntfod i Frankrig ikke tabt Modet, og paa en Forhandling, som i afvigte November Maaned fandt Sted i den nationaløkonomiske Forening i Paris, stod Anskuelserne saa skarpt imod hinanden som nogensinde. Man kom til det Resultat, at det neppe vilde føre til Noget for det Første at gjenoptage en saadan Forhandling. Dette gjælder ogsaa om Møntforholdene i det Hele taget; førend man faar nogenlunde Sikkerhed for, hvor-

ledes Sølvpriserne ville stille sig, naar Forholdene ere komne mere til Ro efter den sidste Tids Omvæltninger, vil man ikke kunne fatte nogen absolut afgjørende Mening om Muligheden af at fastsætte et nyt Værdiforhold mellem de to ædle Metaller. Man antager derfor ogsaa, at den latinske Møntkonventions næste Møde, som skulde have været afholdt i indeværende Aar, vil blive udsat paa ubestemt Tid.

Den Forventning, som Tilhængerne af Sølvet nære om at se dette Metal gjenindtage sin tidligere Plads, støtter sig til Dels til det Haab, at der vil blive etableret dobbelt Møntfod i Nordamerika og herved opstaa en forøget Sølv-Forbrug. Ved en Kongres-Beslutning er det vedtaget, at Kontant-Betalingen skal gjenoptages 1ste Januar 1879, og at rokke herved vilde, saaledes som den offentlige Mening i Staten har manifesteret sig, være en Umulighed. Derimod synes det, at den ved Kongressens Beslutninger af 1873 og 14de Januar 1875 vedtagne Guldmøntfods Eneberettigelse ikke er absolut sikret. Der har allerede længe været arbejdet for at faa indført dobbelt Møntfod, eller i hvert Fald for, at der ved Siden af Guldmønten subsidiært skal benyttes en betydelig Del Sølv. Hvilken af Delene der end maatte blive valgt, vilde der hertil i en Række Aar aarlig kræves betydelige Beløb Sølv, næsten lige saa meget som den forventede Sølvproduktion i selve Landet. Der er ikke saa Lidet, der taler for, at man vil gaa en af de anførte Veje. Der er til at tage Spørgsmaalet under Overvejelse nedsat en Kongres-Kommission, af hvis Medlemmer (tre af Senatet, tre af Repræsentanternes Hus og tre Suppleanter) kun et eneste skal være stemt for den rene Guldmøntfod. Derimod er Kommissionens Præsident, Senator Jones fra

Nevada, en bestemt Tilhænger af dobbelt Møntfod. Han har aabent udtalt denne sin Anskuelse i en ifjor udgiven Brochure. Foruden ham have ogsaa i den sidste Tid forskjellige amerikanske Forfattere (bl. A. d'Hr. Towns-
end*), Watson**) og G. R. Gibson***) udtalt sig i samme Retning. Kommissionen skulde have afgivet sin Betænkning den 15de Januar 1877, men har faaet Ud-
sættelse til den 16de Februar, hvilken Dag saaledes sand-
synligvis vil blive en Mærkedag for det Spørgsmaal, hvor-
med vi i Aften beskæftige os.

Ogsaa i England, hvor man i over 60 Aar nu har haft Guldmøntfod, har der i den senere Tid rejst sig Stemmer for dobbelt Møntfod. I Begyndelsen af Oktober holdt det britiske Selskab for Socialvidenskabens Fremme sit Aarsmøde i Liverpool. Ved denne Lejlighed holdt en af den rene Guldmøntfods mest energiske Modstandere, Hr. Cernuschi fra Paris, et udførligt Foredrag, som han senere har udgivet under Titel «Silver vindicated», og dette har haft til Følge, at navnlig Professor ved Uni-
versitetet i London Jevons, General Mariotti, der har udgivet et Skrift om den politiske Økonomis Grammatik, samt den bekjendte Bankskribent Dunning Macleod har udtalt sig til Gunst for en dobbelt Møntfod. Des-
uden har ogsaa ansete praktiske Forretningsmænd bestemt udtalt sig for Antagelse af dobbelt Møntfod med Af-
slutningen af internationale Overenskomster. Navnlig har Hr. Williamsson af Firmaet Belfour, Wil-

*) A plea for a large subsidiary silver currency.

**) Changes from gold to silver under the operation of the double Standard.

***) The battle of the Standards, an argument in favor of a sole silver Standard.

liamson & Co. skrevet to Brochurer til Gunst for «Bi-metallisme», og Præsidenten for Liverpools Handelskammer, Hr. Samuel Smith, har i forskjellige Avis-artikler udtalt sig i samme Retning.

Alt dette har selvfølgelig støttet Sølvets Tilhængere, og en yderligere Opmuntring har disse faaet ved den i den sidste Tid stedfindende Stigning af Sølvprisen, som for en Del er fremkaldt ved større Efterspørgsel til Forsendelse til Ostindien. Foruden den alt omtalte store Realisation af Sølv og dettes mindre Anvendelse, navnlig til Udmøntning, ere Sølvpriserne ogsaa væsenlig blevne trykkede derved, at Afsætningen til Ostindien i Begyndelsen af Halvfjerdserne har været i Aftagende. Heri er der imidlertid atter indtraadt en Forandring. I det sidste Aar udførtes der omtrent dobbelt saa meget Sølv (henved 8 mod 4 Mill. Lst.) fra England til Ostindien, og i de første syv Uger af 1877 har Udførselen allerede oversteget 2 Mill. Lst.

I hele Østasien er Sølv det eneste Betalingsmiddel (dog har Japan aabnet Adgang for Guldmønt), og Sølvets Fremtid vil være meget afhængig af, hvorledes Afsætningen vil blive hertil*). De to Medlemmer af den engelske Kommission, som havde bedst Kjendskab til Forholdene i Ostindien, gave meget beroligende Oplysninger i saa Henseende. Ifølge deres Udsagn er der ved Forbedring af Veje og Anlæg af Jærnbaner først for nylig

*) Exporten af ædle Metaller, navnlig fra den nordamerikanske Vestkyst til Indien og især til Kina, har i de sidste Aar været betydelig. Alene fra San Francisco skal der i 1874 til Kina være blevet udført for omtrent 30 Mill. og i 1875 for ca. 25 Mill. Kr. (Times, Februar 1876). Hertil kommer de Beløb, som af den nordamerikanske Union ved præget Sølv (trade dollars) er indførte til Østasien. (Ludwig Cohnstädt: «Die Silberfrage», 1876.)

blevet aabnet store Strækninger for Kommunikationen i højere Forstand. I disse Gebeter begynder man først nu at vænne sig til at benytte Penge, det vil sige Sølvpenge, i Stedet for den tidligere eneraadende Byttehandel. Endvidere havde efter deres Mening Befolkningen i Kolonierne en saa overordenlig Hang til at anskaffe sig Sølvsmykker og Sølvredskaber, at derved en stor Del af dette Metal vilde kunne finde Anvendelse. Ved de paagjældende Folks tiltagende Velstand og de synkende Sølvpriser vilde denne Hang finde nye Midler til sin Tilfredsstillelse. I enhver større Landsby findes der en Sølvsmed, og saasnart en Mand har tjent nogle Rupier, lader han strax Smeden hente hjem til sig for at faa Smykker etc. forfærdigede. Dog er der ogsaa Mange blandt de Indfødte i Ostindien, der sværme for Guld, og omtrent alt det Guld, der indføres dertil, bliver anvendt til Smykker.

Det maa imidlertid ikke lades ude af Sigte, at der ogsaa hæver sig Stemmer for at angribe dette vigtige Støttepunkt for Sølv. Den tidligere Møntmester i Kalkutta, Oberst J. T. Smith, har fornylig gjentagende Gange i Skrift og Tale indtrængende forlangt ogsaa at faa den rene Guld møntfod indført i britisk Indien, og ligeledes har Bankdirektør van der Berg taget Ordet for, at Holland, saasnart det gik over til den rene Guld møntfod (foreløbig har man ogsaa der nøjet sig med at standse Udmøntningen af Sølv) ikke vilde kunne tillade Bibeholdelsen af Sølv møntfoden i det nederlandske Ostindien.

Af Alt, hvad jeg i det Foregaaende har anført, vil man sikkert have faaet det Indtryk, at vi i Sølv-Spørgsmaalet befinde os i et kritisk Øjeblik, hvor Chancerne dog næppe staa saa absolut ugunstigt for Sølv, som

Mange have villet gjøre gjældende. Det endelige Udfald af denne Kamp er afhængigt af mange forskellige Faktorer, som det er umuligt i Forvejen at have nogen bestemt Anskuelse om, til hvilken Side de ville tynge Vægten. Men skulde selv det Værste ske for Sølvets, tør man dog vist nære den Overbevisning, at de synkende Priser dels ville indskrænke Produktionen og dels aabne Vej for Sølvets Anvendelse paa saa mange nye Omraader, at dette kraftigt vil kunne støtte Metallet. Med andre Ord: Sølv vil vel kunne falde en Del i Pris, men der er ingen Sandsynlighed for, at det, som flere af dets ivrigste Modstandere for ramme Alvor have villet gjøre gjældende, i en ikke fjern Fremtid, i Forhold til de hidtilværende Priser skulde blive næsten værdiløst.

•